

Orkuvinnsla á Reykjanesskaga Hvað hefur lærst?

Sverrir Þórhallsson
Erindi á ársfundi ÍSOR
2005-03-18

Yfirlit

- Í fararbroddi jarðhitanýtingar.
- Yfirlit um jarðhitasvæðin á Reykjesskaga.
  - Útbreiðsla, hiti, afl, efnasamsetning.
  - Áhrif vinnslu á jarðhitakerfi. Vinnslueftirlit.
  - Nokkur vandamál sem upp hafa komið og dæmi um lausnir.
  - Niðurdæling og áhrif hennar.
- Hvað hefur lærst af 30 ára nýtingu?
  - Síbreytilegar aðstæður og oft ekki fyrirsjáanlegar.
  - Stöðug þekkingaröflun í gangi: rekstur, mælingar,

Myndin sýnir
holu 14 gjósandi.
Boruð 1949,
sprakk 1999

Krýsuvík 1952

Ljósni: Vigfús Sigurgeirsson

Frá fyrstu döqum - boranir

1971

Borinn Glaumur við borun holu SV-3.
Holan var síðar notuð við tilraunastöð.

Tilraunastöð Orkustofnunar 1974-1976

LÆRDÓMUR:

- Varmaskiptar jarðsjávar stíflast, nota gufu.
- Hægt að blanda tvísoðinni gufu í hitaveituvatnið
- Upphitað ferskvatn nothæft til hitaveitu án efnameðhöndlunar
- Hröð útfelling í affalsvatninu en hraunið tók vel við.

Reykjaneskagi - yfirflug

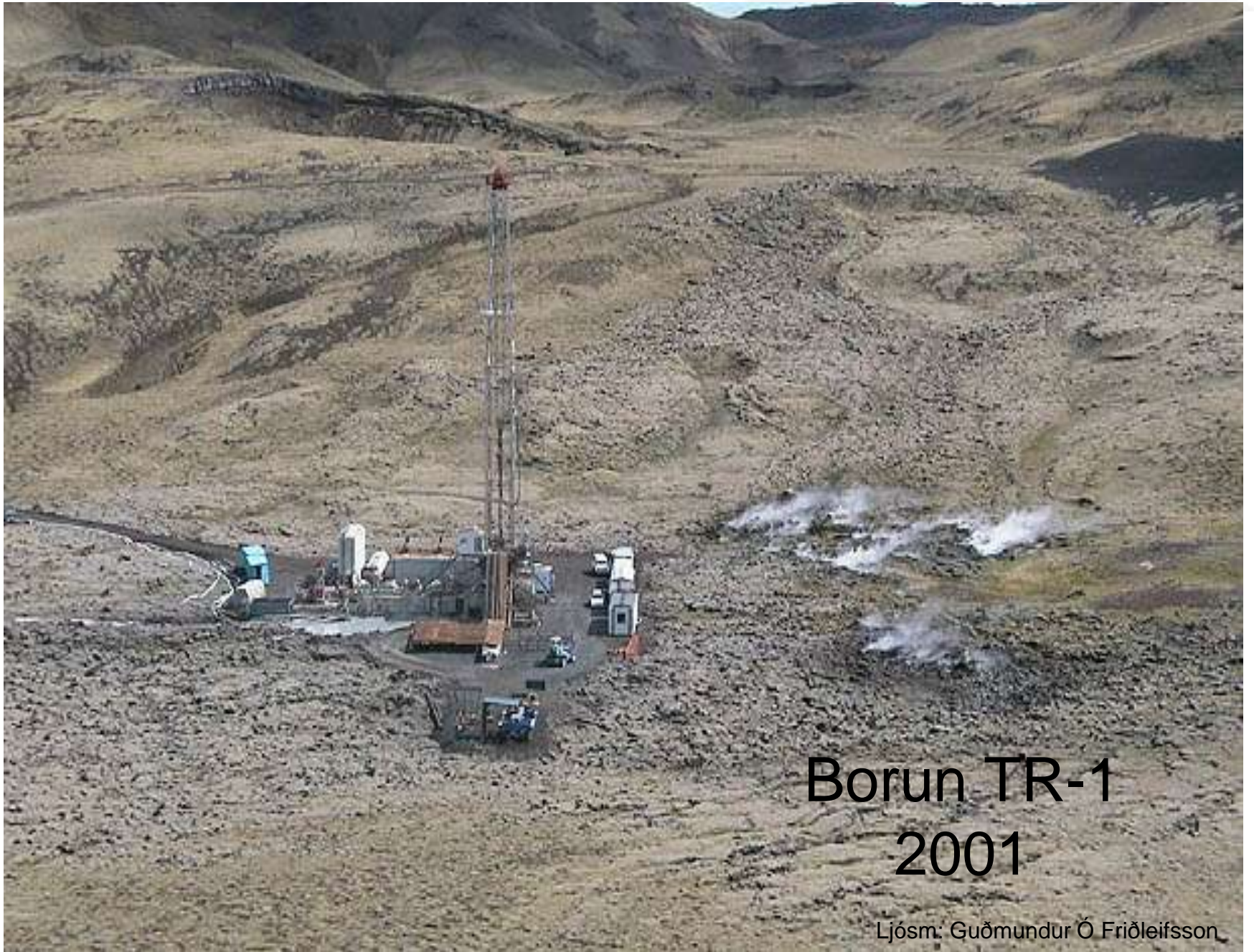
- Frumútgáfa af birtingu gagna í grafík (Fledermaus) sem auðveldar að skoða þau í þrívidd.
- Flug vestur eftir Reykjaneskaga yfir:
  - Trölladyngju
  - Svartsengi
  - Eldvörp
  - Reykjanes

Tilv.: Bjarni Richter

og síðan aftur til baka....

Sjá “Flogið yfir Reykjanes”

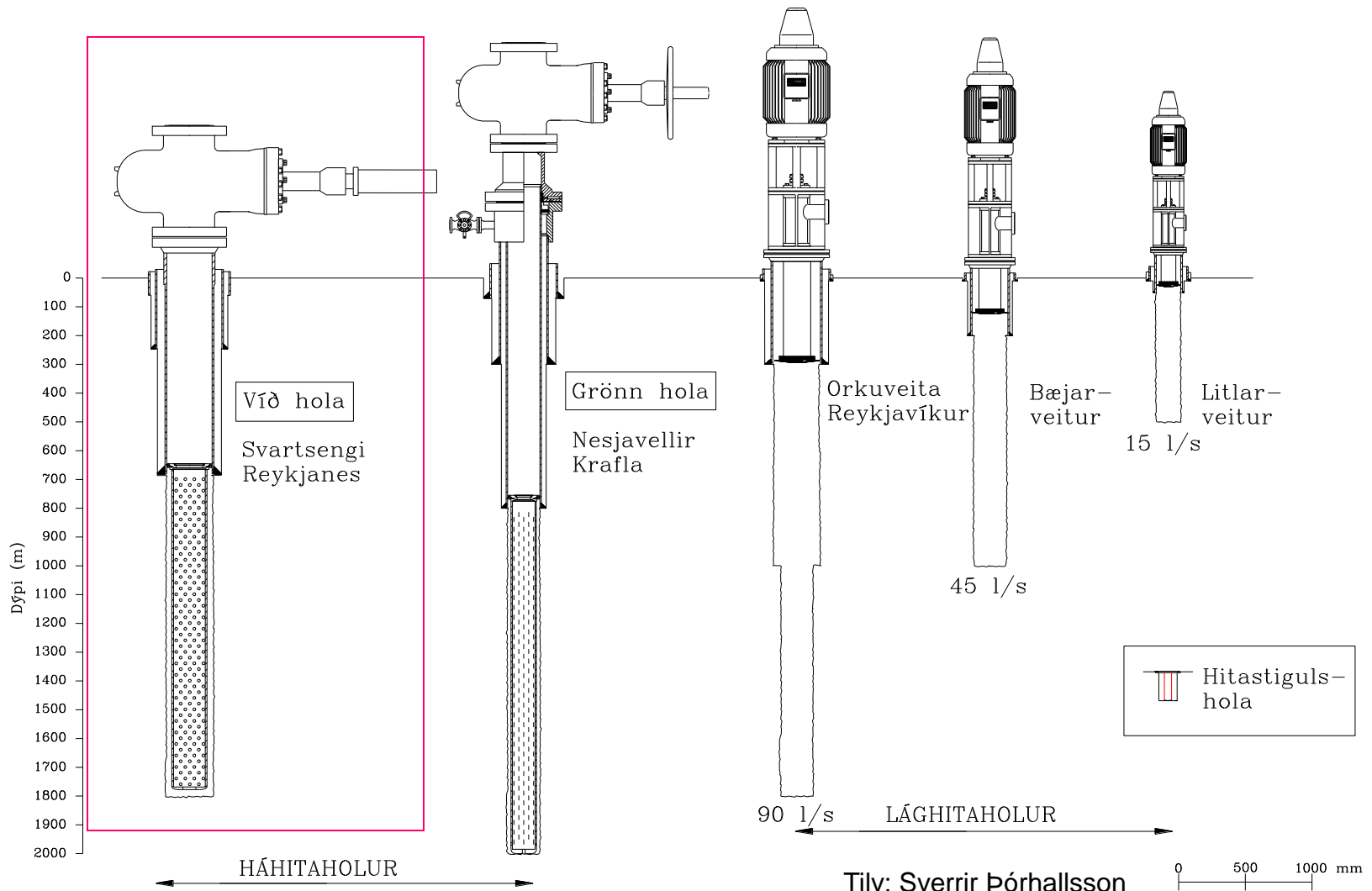
Borun TR-1 2001

Ljósmynd: Guðmundur Ó Friðleifsson

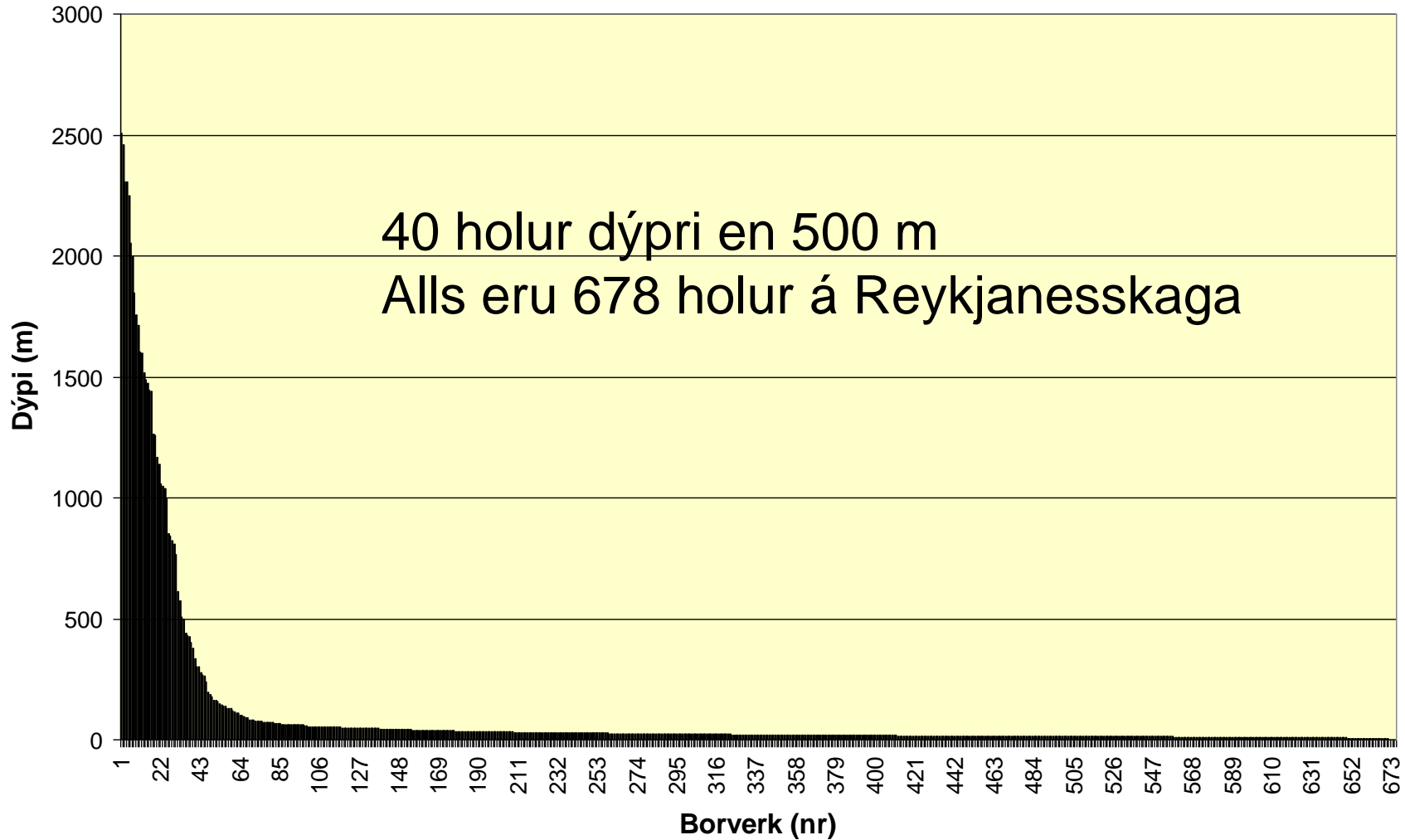

Holur eru með víðum fóðringum 13-3/8"

Dýptardreifing borholna á Reykjaneskaga

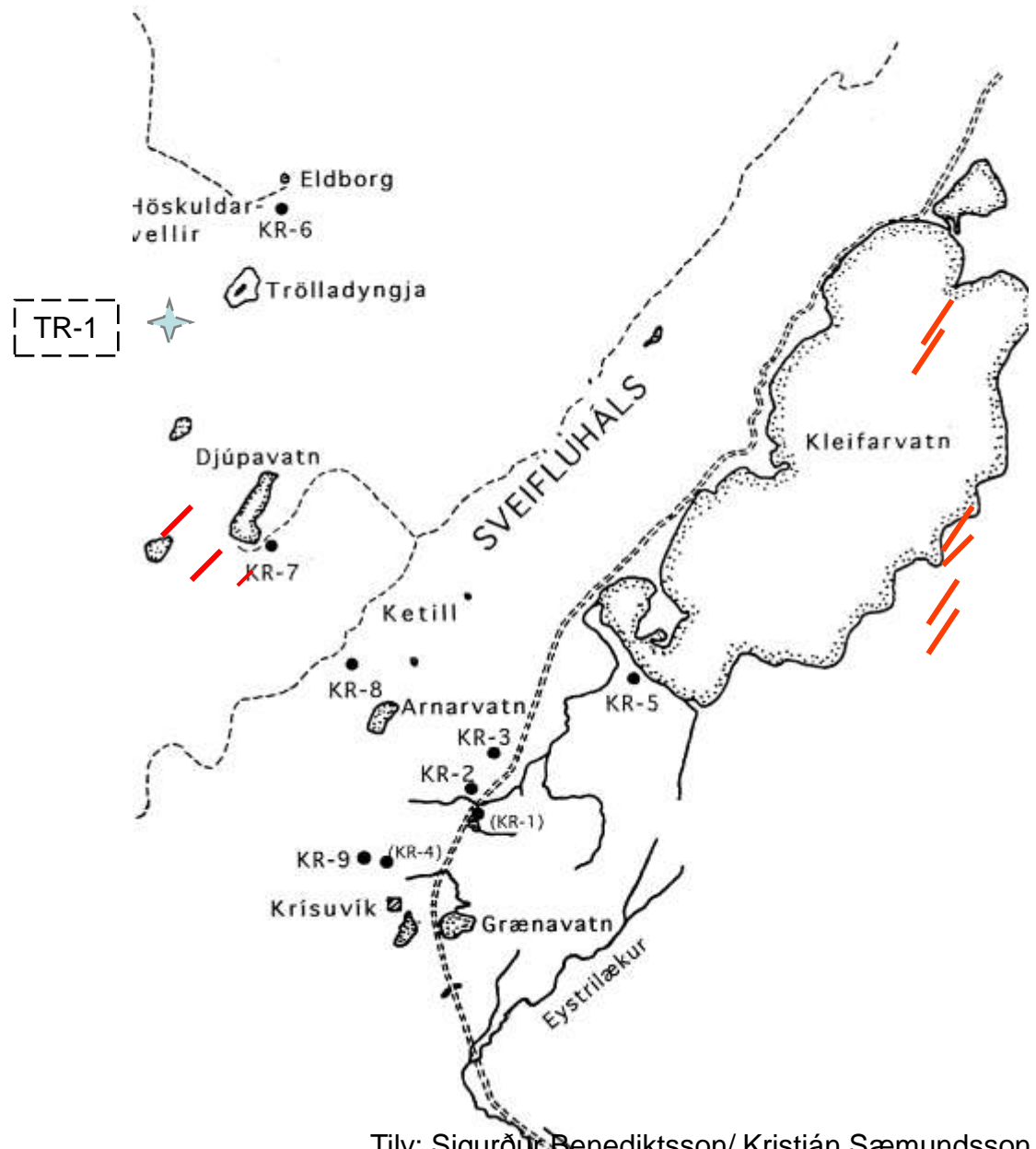
Tilv: Borholuskrá Orkustofnunar

Borholur í Krýsuvík

Skýring:

/// Sprungur sem opnuðust í jarðskjálfta 7. júní 2000. Vatn streymdi niður í þær í Kleifarvatni með þeim afleiðingum að vatnsboðið lækkaði um 5 m. Vatnsborðshækkunin hefur síðan gengið til baka að hálfu.

KR-x Holunúmer

Tilv: Sigurður Benediktsson/ Kristján Sæmundsson

Borun holu TR-1 í Trölladyngju

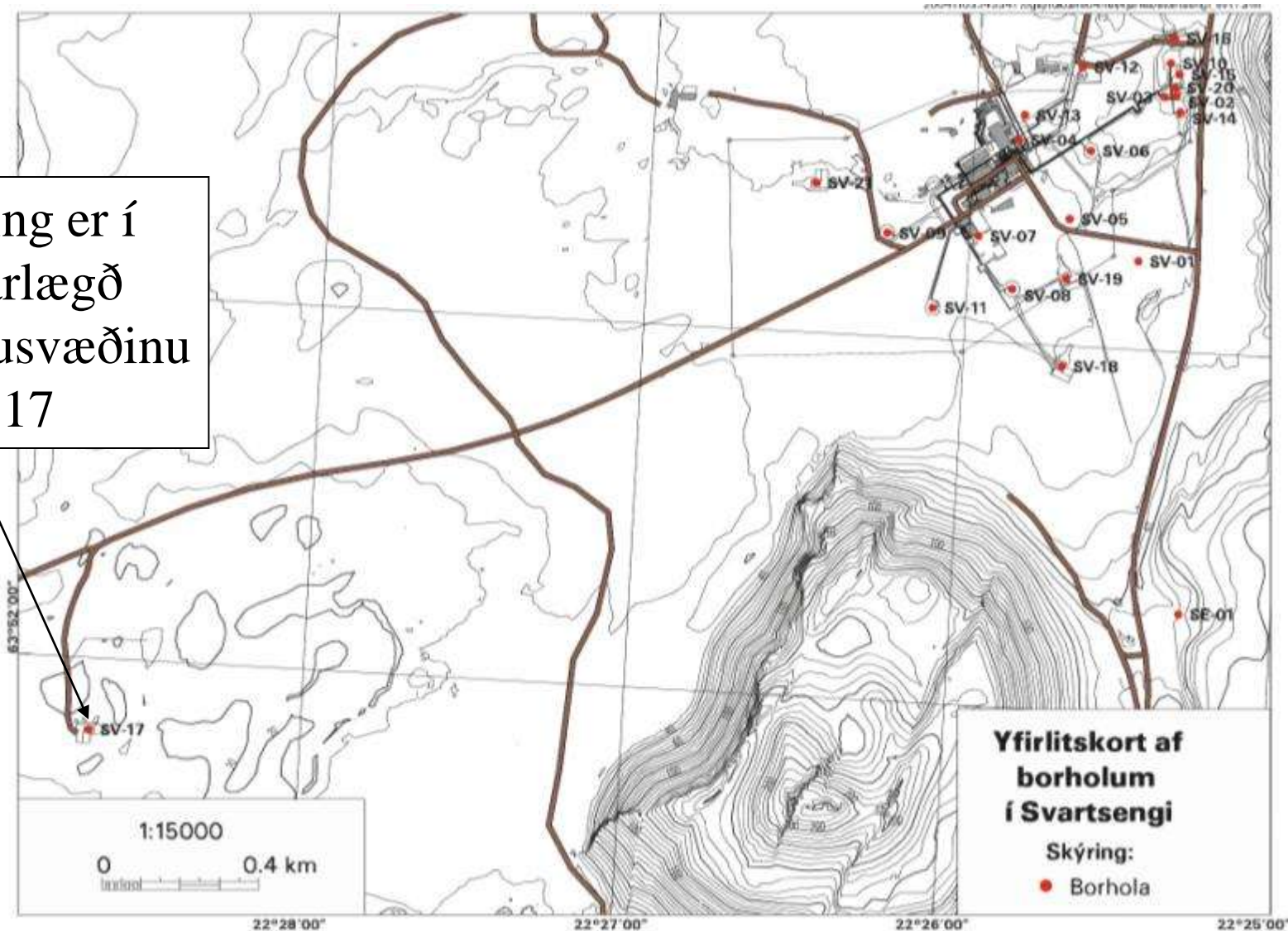

Ljósmynd: Guðmundur Ó Friðleifsson

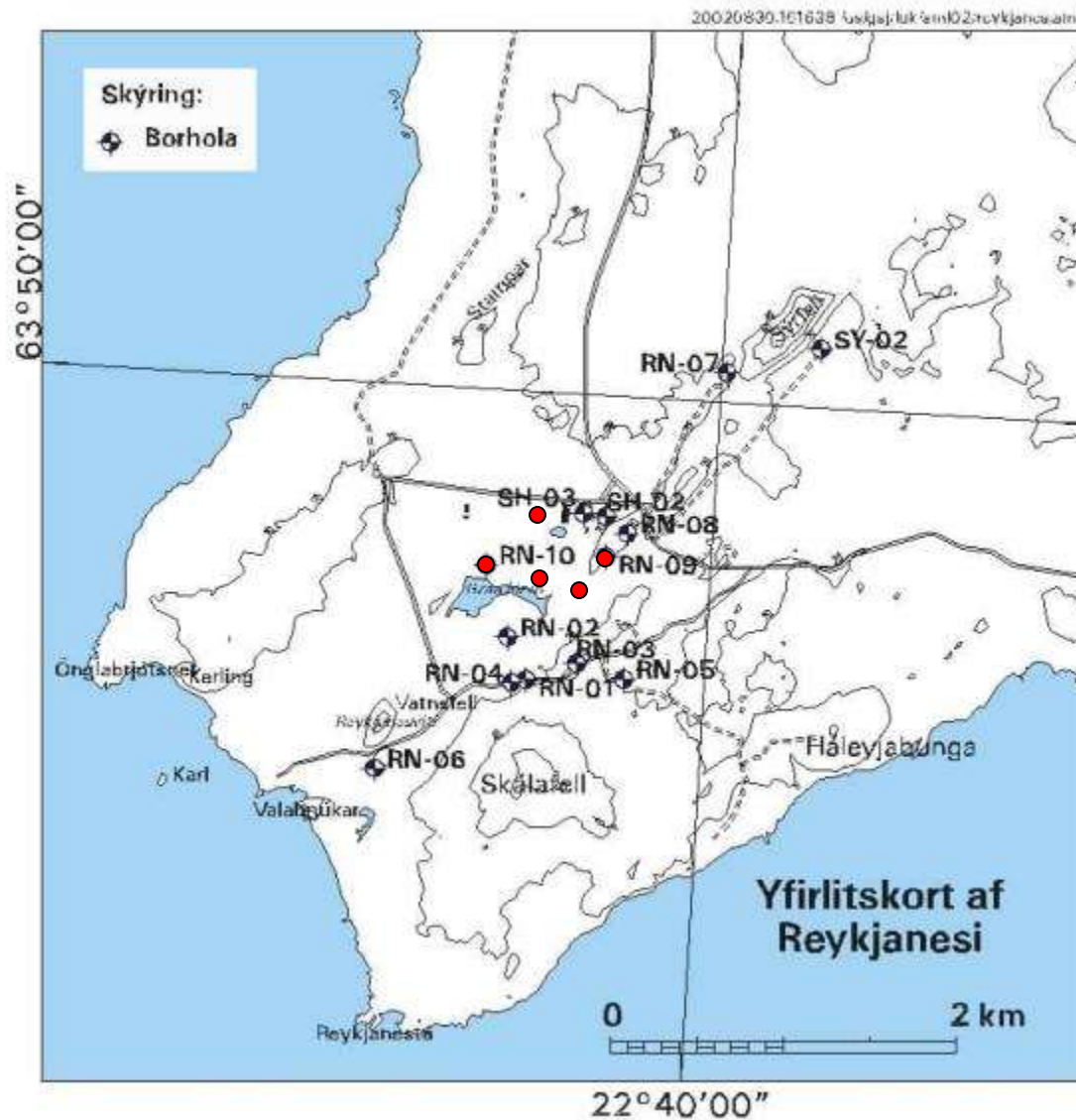
- Fyrsta djúpborun á vegum Jarðlindar ehf. 2001.
- Dýpi holu 2300 m
- Hæstur hiti 320°C, meðalhiti í blæstri 240°C
- Heildarflæði 55 kg/s við 8 bar-y (samsvarar 4 MWe)
- Seltuinnihald 1,5%

Niðurdæling er í
2,5 km fjarlægð
frá vinnslusvæðinu
í holu SV-17

- Nýjar holur

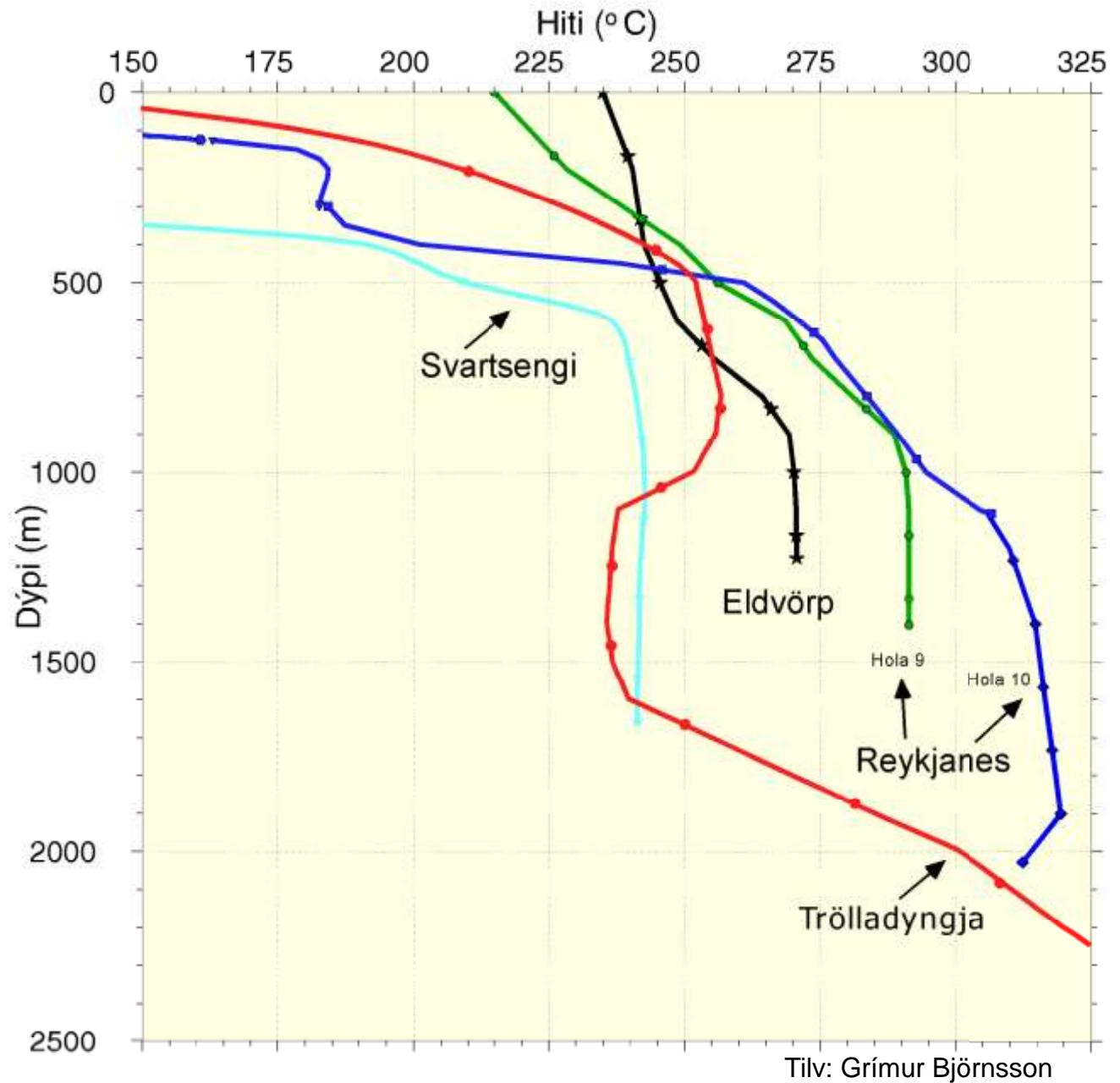

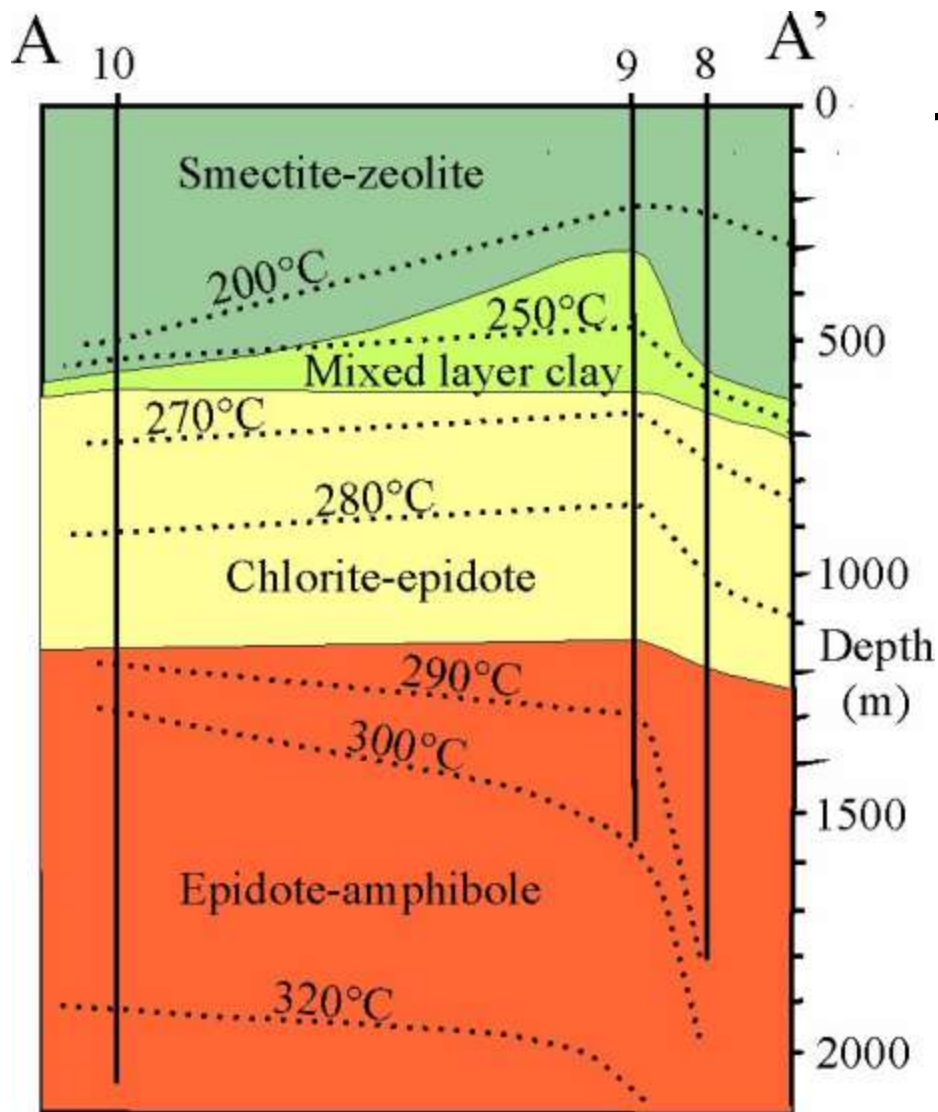
Hita- mælingar í háhitaholum

Reykjanes heitast
með 290°-310°C

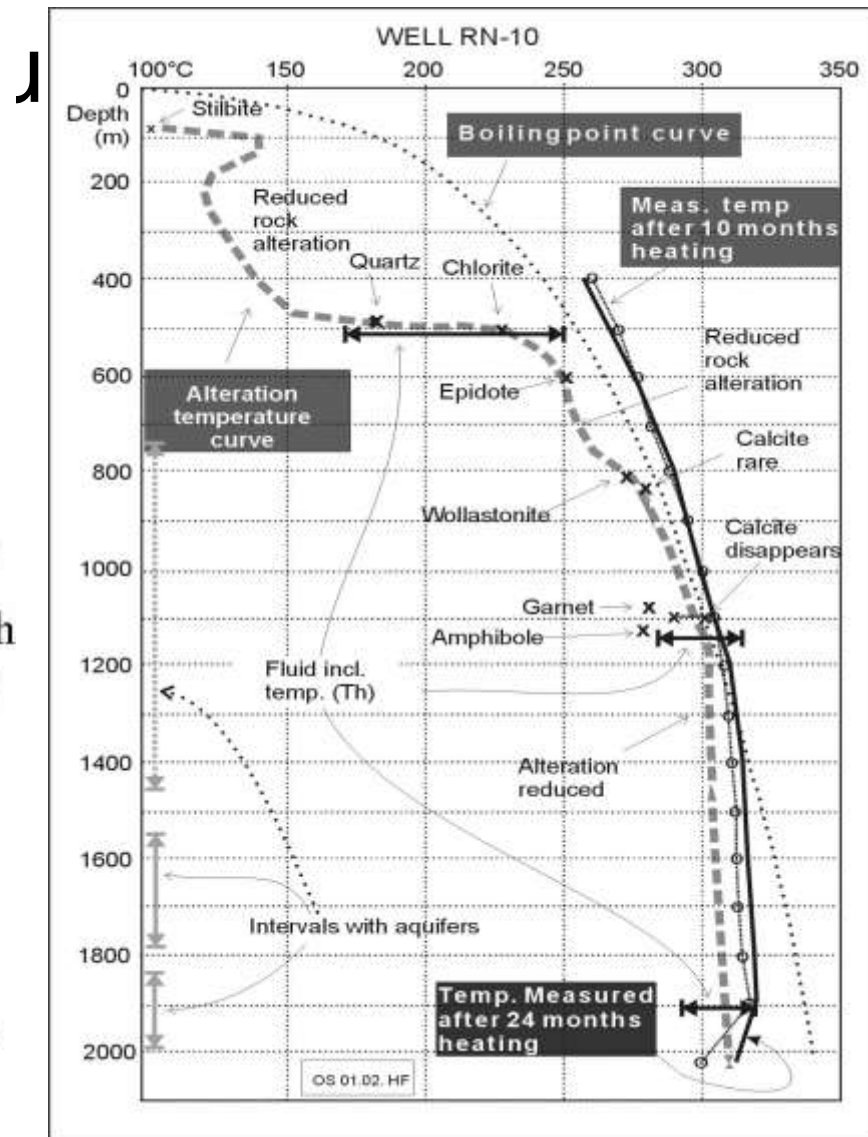
Eldvörp 265°C

Svartsengi 240°C

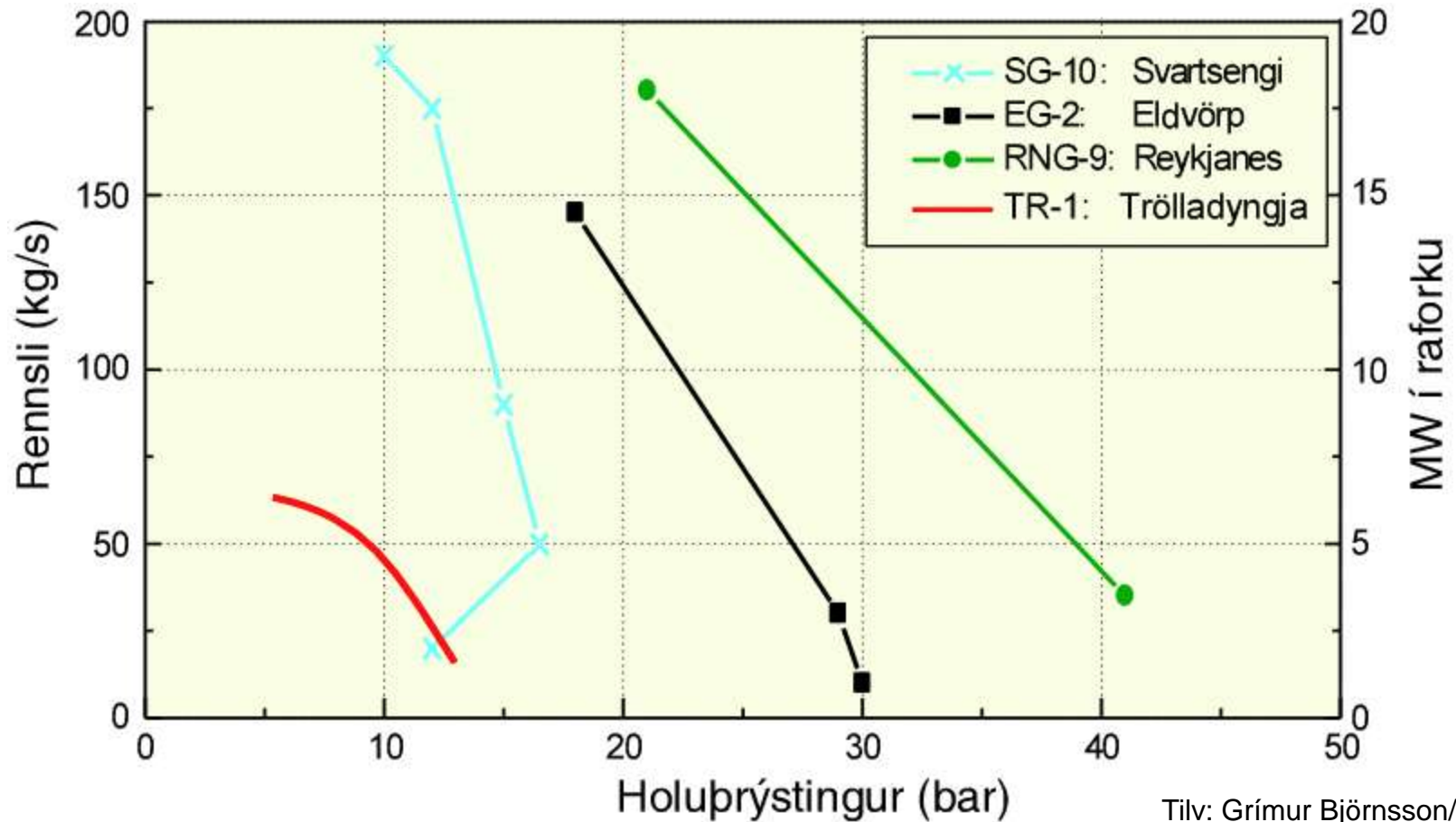

Tilv: Hjalti Franzson

Afkastamælingar holna - dæmi

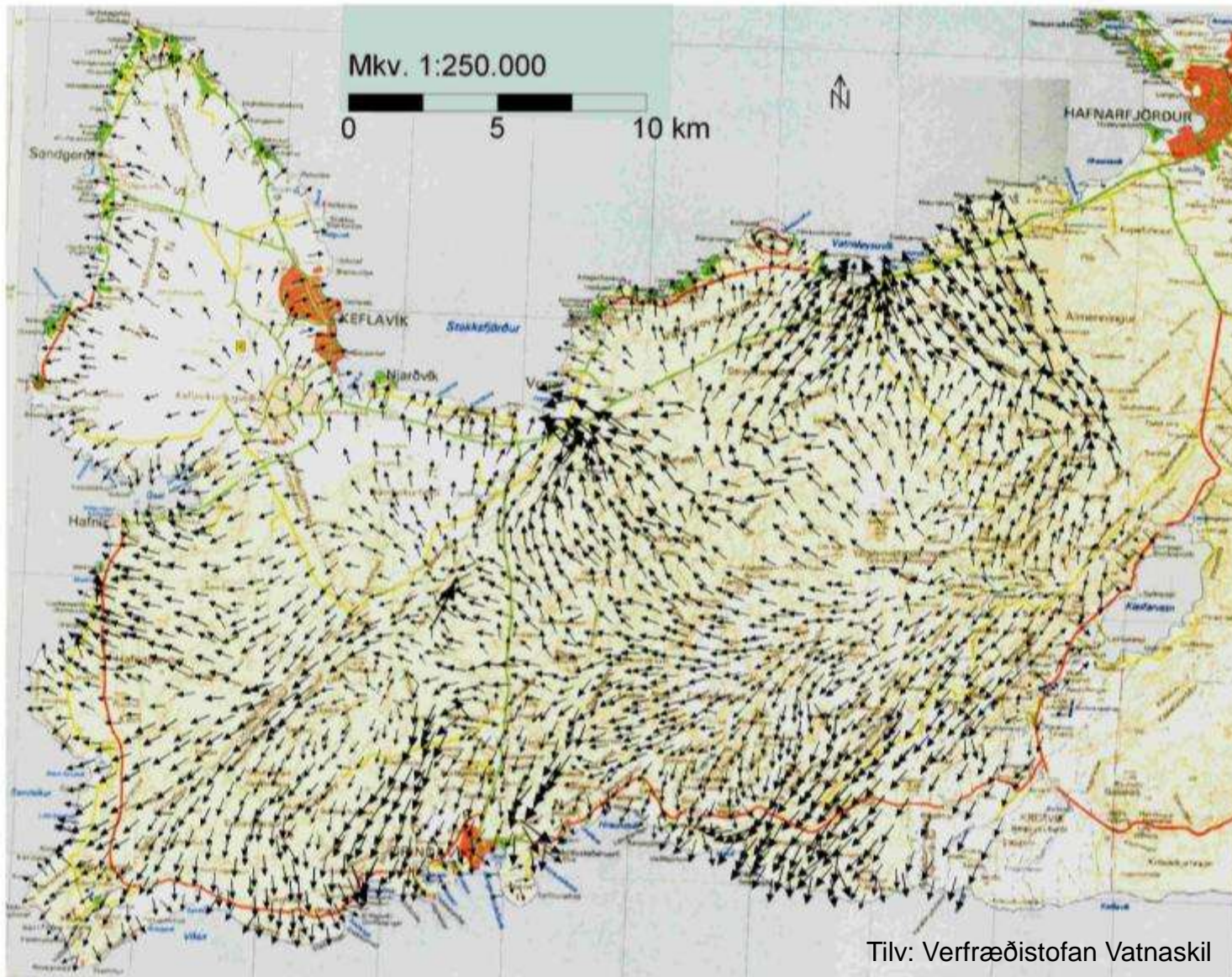
Tilv: Grímur Björnsson/
Benedikt Steingrímsson/
Sverrir Þórhallsson

Efnasamsetning í háhitaholum

Efni	Reykja- nes RN-09	Svarts- engi SV-07	Svarts- engi SV-10	Krýsu- vík KV-14	Nesja- vellir NJ-16	Trölla- dyngja TR-01
SiO ₂ mg/kg	655	440	0,2	375	720	420
Cl mg/kg	18.800	12.600	0,1	570	10,2	285
Gas mg/kg	1.120	650	20.000	2.115	4.340	330
% sjór	100	60	0,001	3	0,05	1,5

Tilv: Halldór Ármannsson/Magnús Ólafsson

Ferskvatn á Reykjanesi er mikilvæg auðlind og er einnig grannt fylgst með henni.

EFTIRLIT:

- 14 vatnshæð
- Hita- og seltumælt.
- Efnasýni

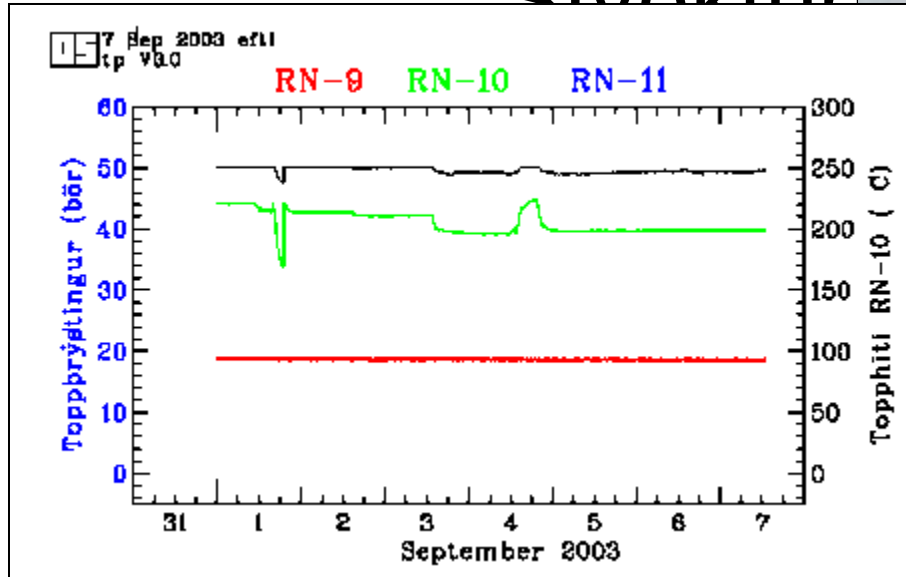
Tilv: Verfræðistofan Vatnaskil

Vinnslueftirlit og umhverfisvöktun – í 30 ár

- Massataka og holutoppsprýstingur – stöðugt.
- Hita- og prýsstímælt í holum einu sinni á ári.
- Efansýni úr holum einu sinni á ári.
- Gufugæði mæld á þriggja mánaða fresti.
- Hitaveituvatn greint einu sinni á ári.

Sívöktun á holubólum

GSM loftnet

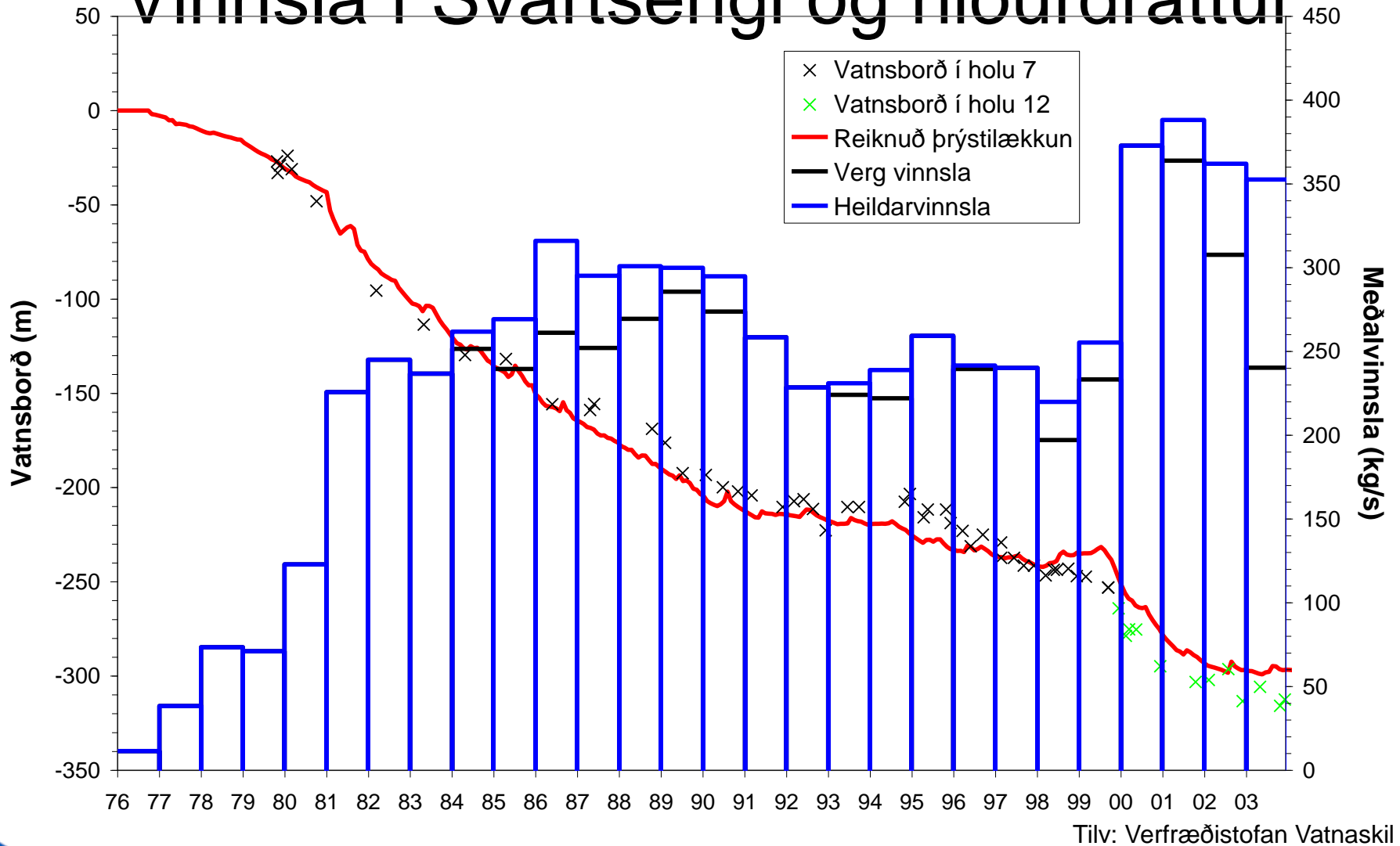
Gagnasöfnun

MÆLINGAR Á HOLUM:

- Holutoppsprýstingur (bar)
- Holutoppshiti (°C)
- Massaflæði (kg/s)
- Opning á Ella-loka (%)

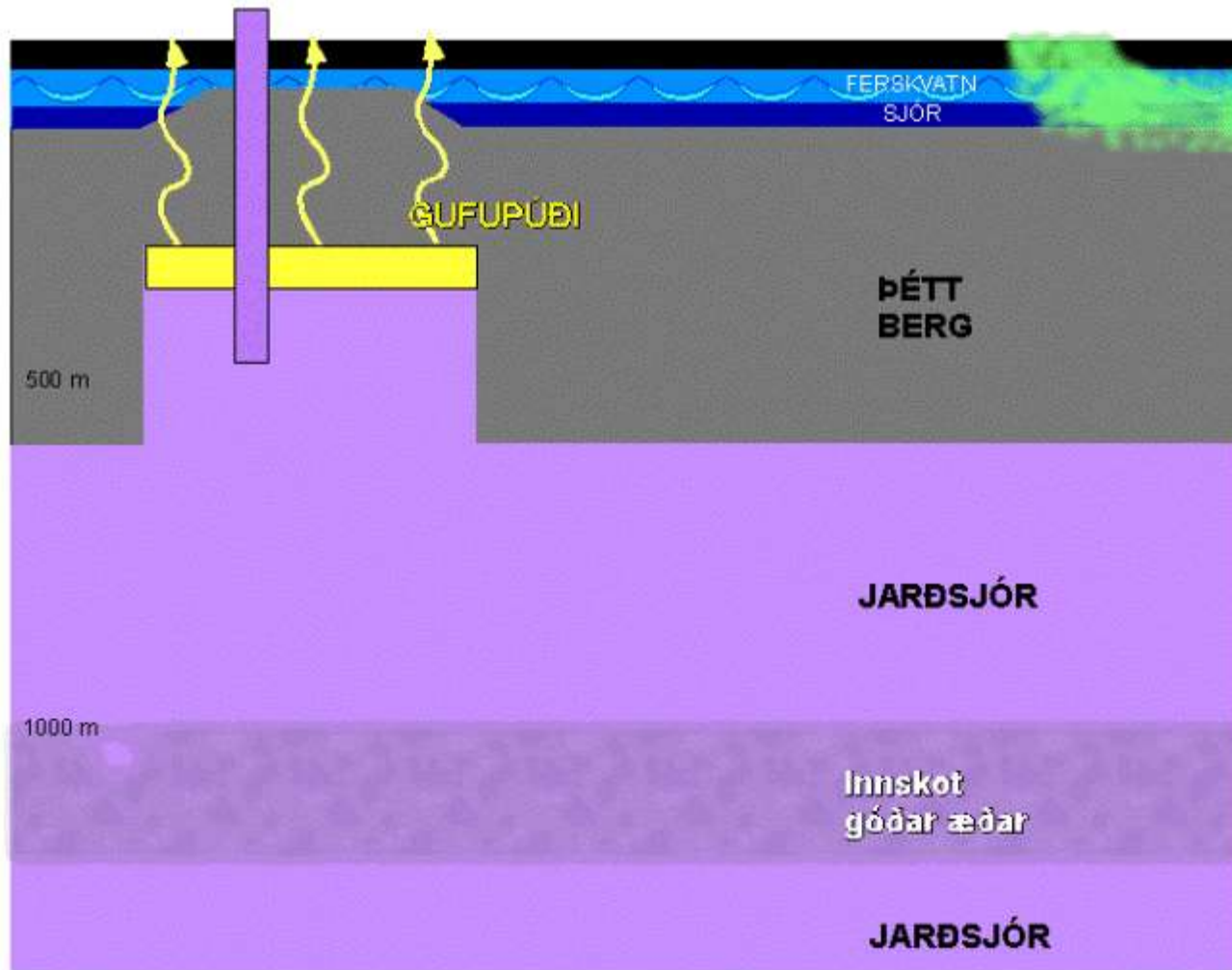

Vinnsla í Svartsengi og niðurdráttur

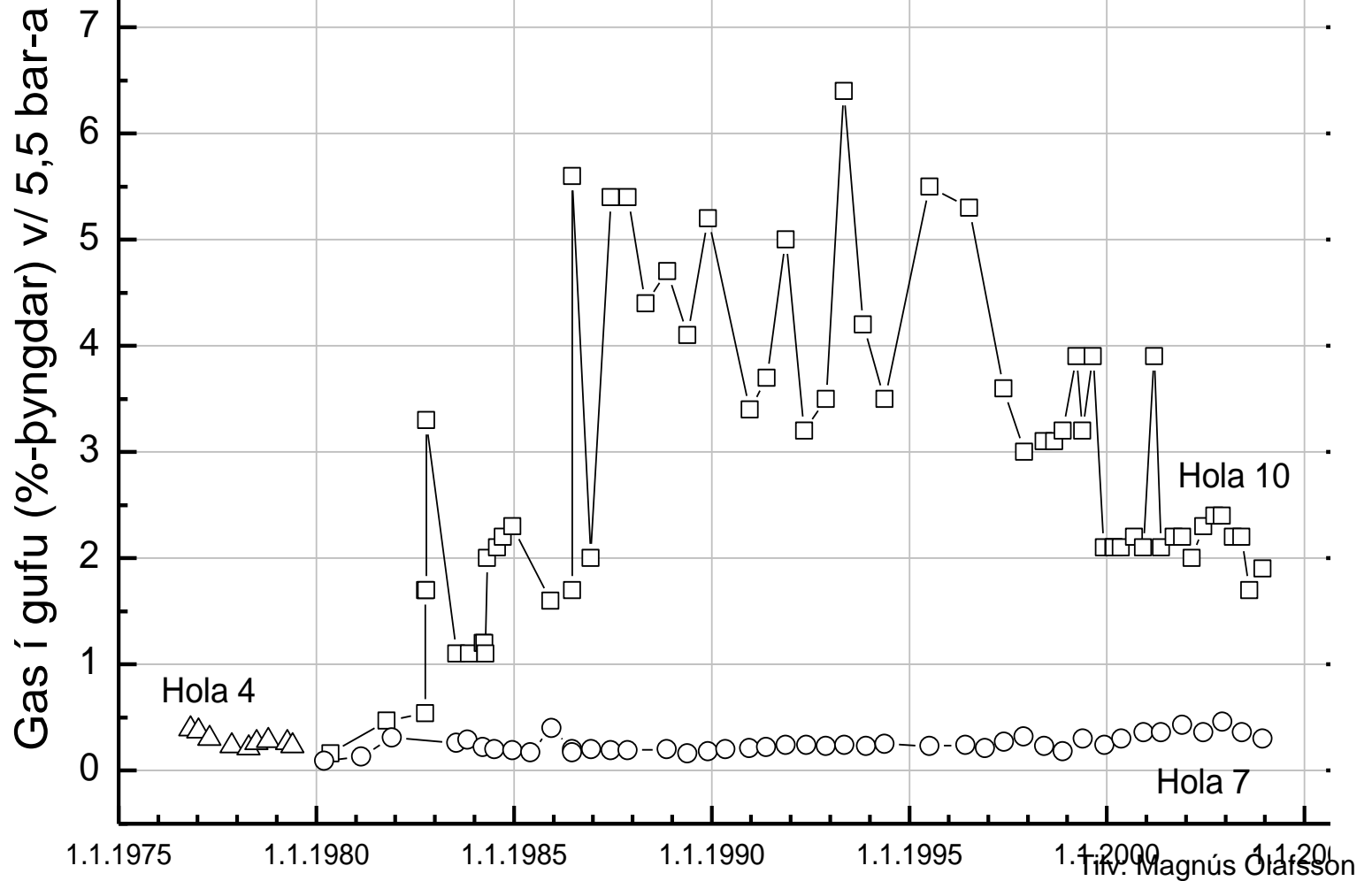

Tilv: Verfræðistofan Vatnaskil

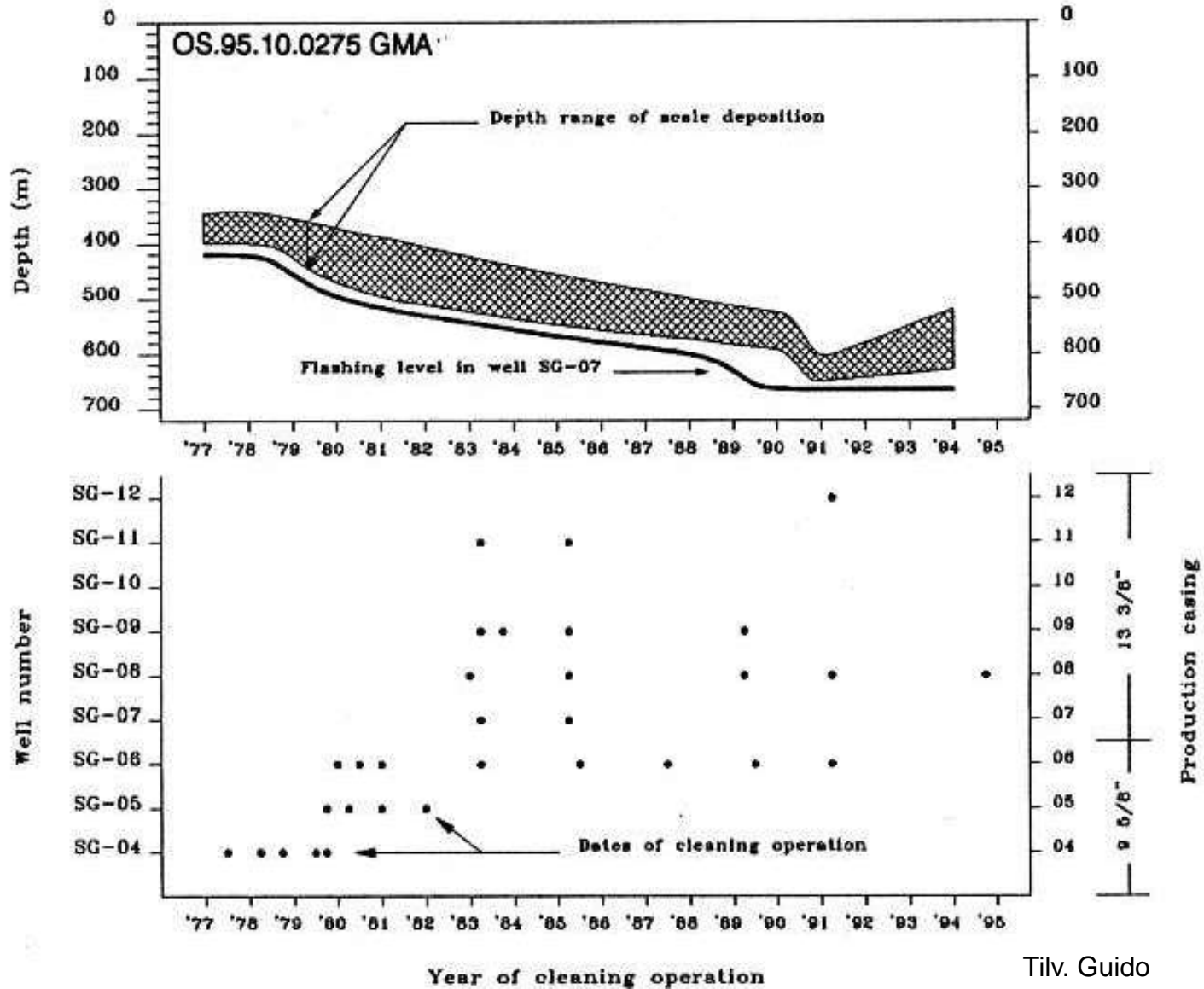
Gas í gufu – blautar og þurrar holar

Útfelling **Ka** kalsíts verður við fyrstu suðu í holunni. Vegna niðurdráttar færirst tappinn niður holuna.

Afgösun svæðisins veldur því að nú fellur ekki út í holum lengur.

Tilv. Guido

Vandamál sem upp hafa komið - lausnir

ÚTFELLINGAR:

- Kalksöfnun (útfellingar) í háhitaholum:
  - Hreinsibúnaður fyrir holur í blæstri.
  - Víðari fóðringar.
  - Afgösun svæðisins vegna vinnslu úr gufupúða.
- Útfelling Mg-sílikata í hitaveituvatni:
  - Stjórn á pH með afgösun og íbætingu CO₂
- Útfellingar í niðurdælingarholu og hrauni:
  - Útþynning affallsvatns
  - Lausn á vatnsborði í Bláa lóninu enn ekki til
- Útfellingar í gufuhverflum og varmaskiptum:

Vandamál .... framh. 1

NIÐURDÁTTUR:

- Myndun gufupúða, aukinn gufuhluti.
  - Skortur á annars-preps gufu til afloftunar.
  - Sveigjanlegur virkjunarbúnaður:
    - a) gas-sogsbúnaður
    - b) förgun: mism. hlutfall þéttivatns og skiljuvatns
- Lækkun þrýstings á holutoppi með árunum.

Vandamál .... framh. 2

- **JARÐSIG**
  - Endurreikna þarf landhæðir.
- **MÓTVÆGI GEGN NIÐURDRÆTTI:**
  - Aukin vinnsla á gufu úr gufupúða.
  - Engin orka fari til spillis – Ellaloki á allar holur.
  - Dregið úr “netto” massatöku með niðudælingu affallsvatns.

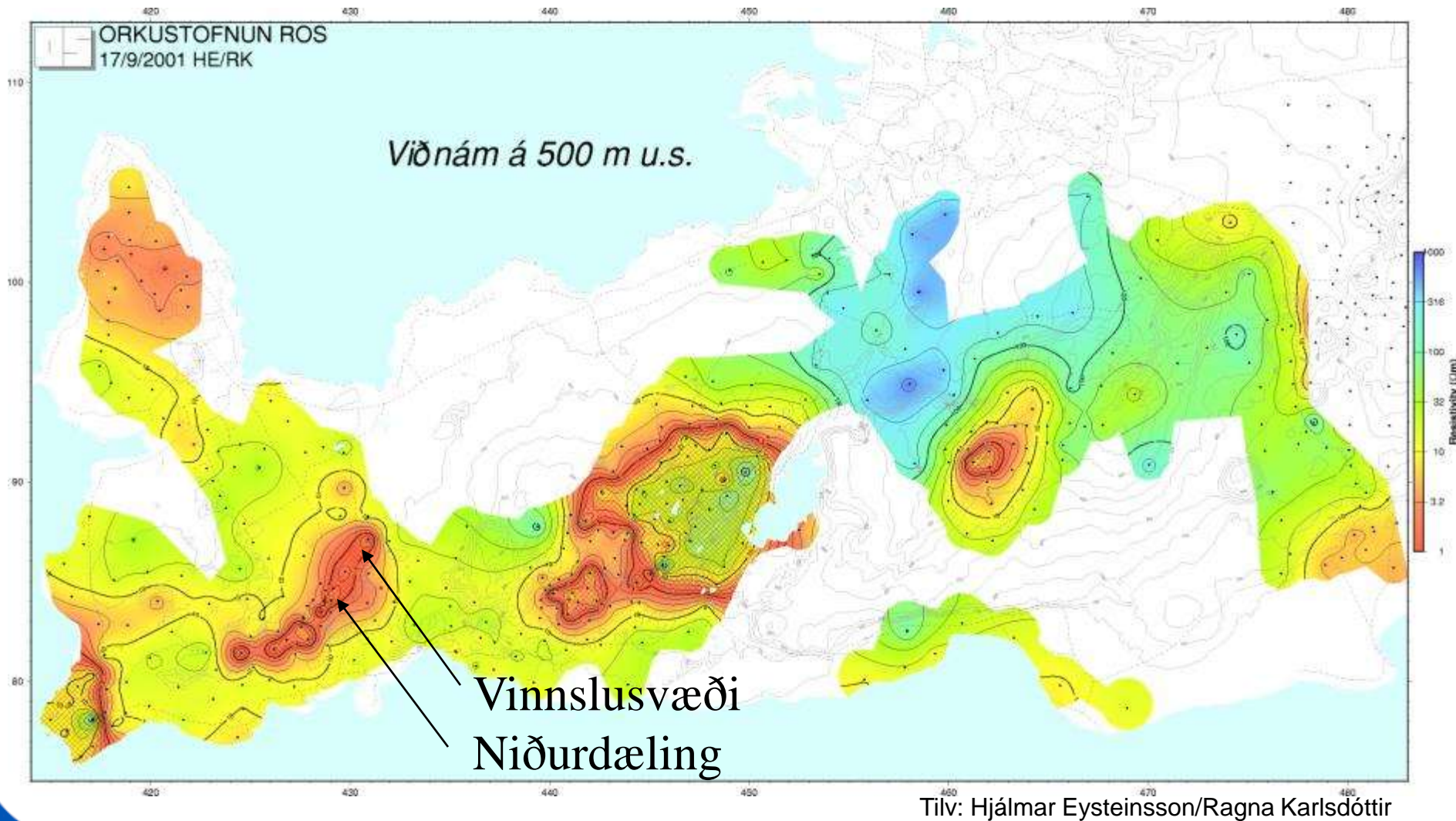

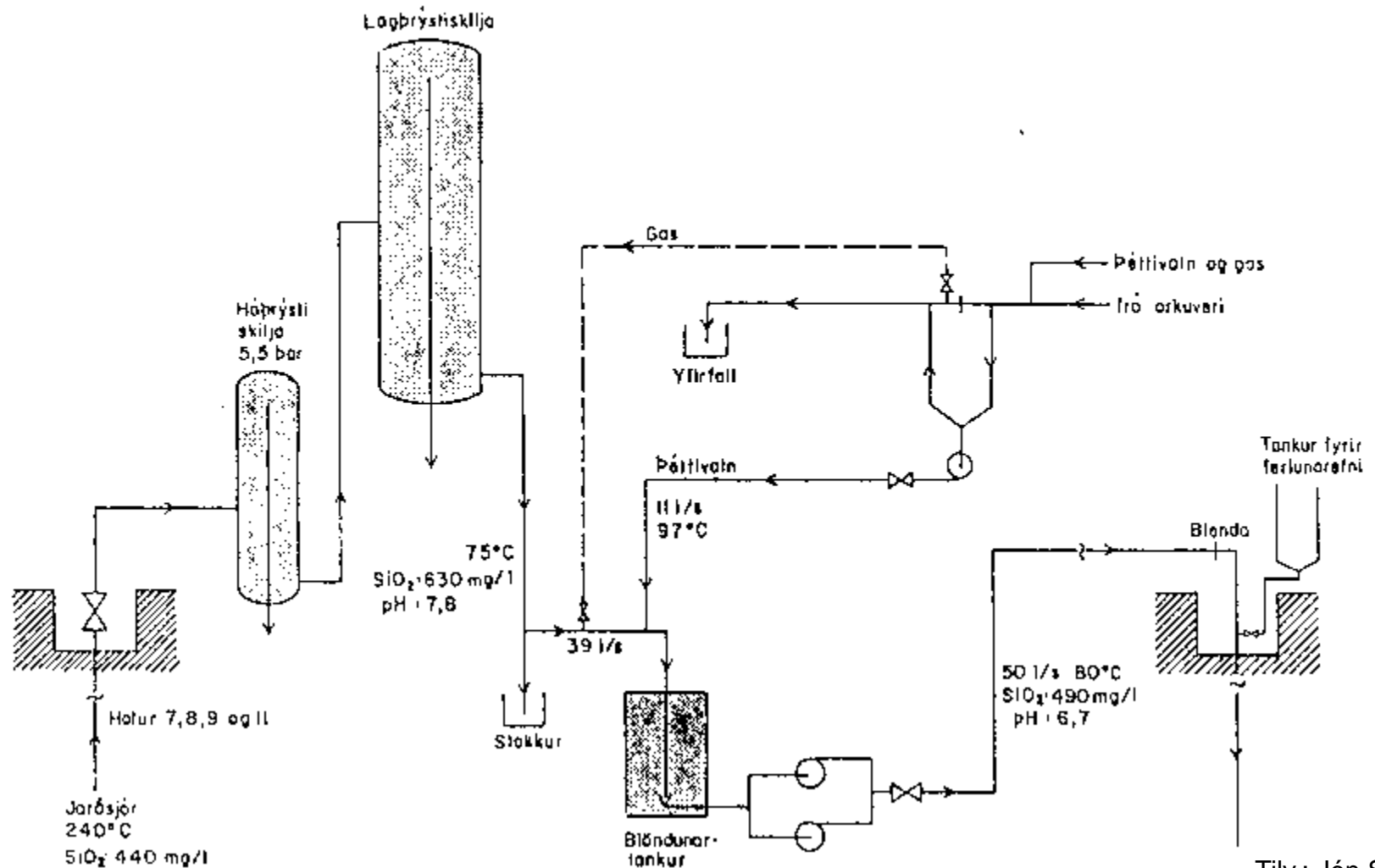
Ljósmynd: Magnús Ólafsson

Niðurdæling í Svartengi

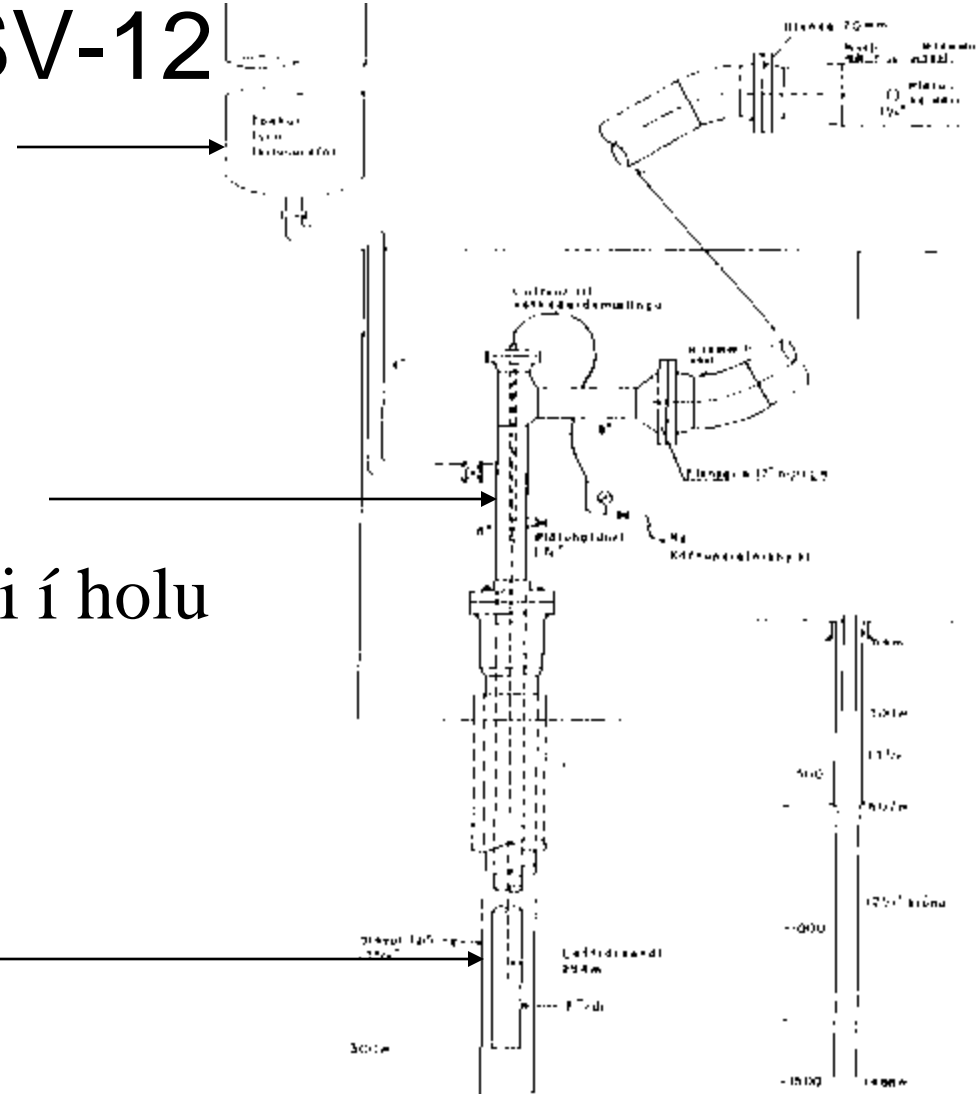
TÆKJABÚNAÐUR FYRIR NIÐURDÆLINGARPRÓFUN Í SVARTSENGI 1984

Tilv.: Jón Steinar

Holutoppur SV-12

Tankur fyrir ferilefni

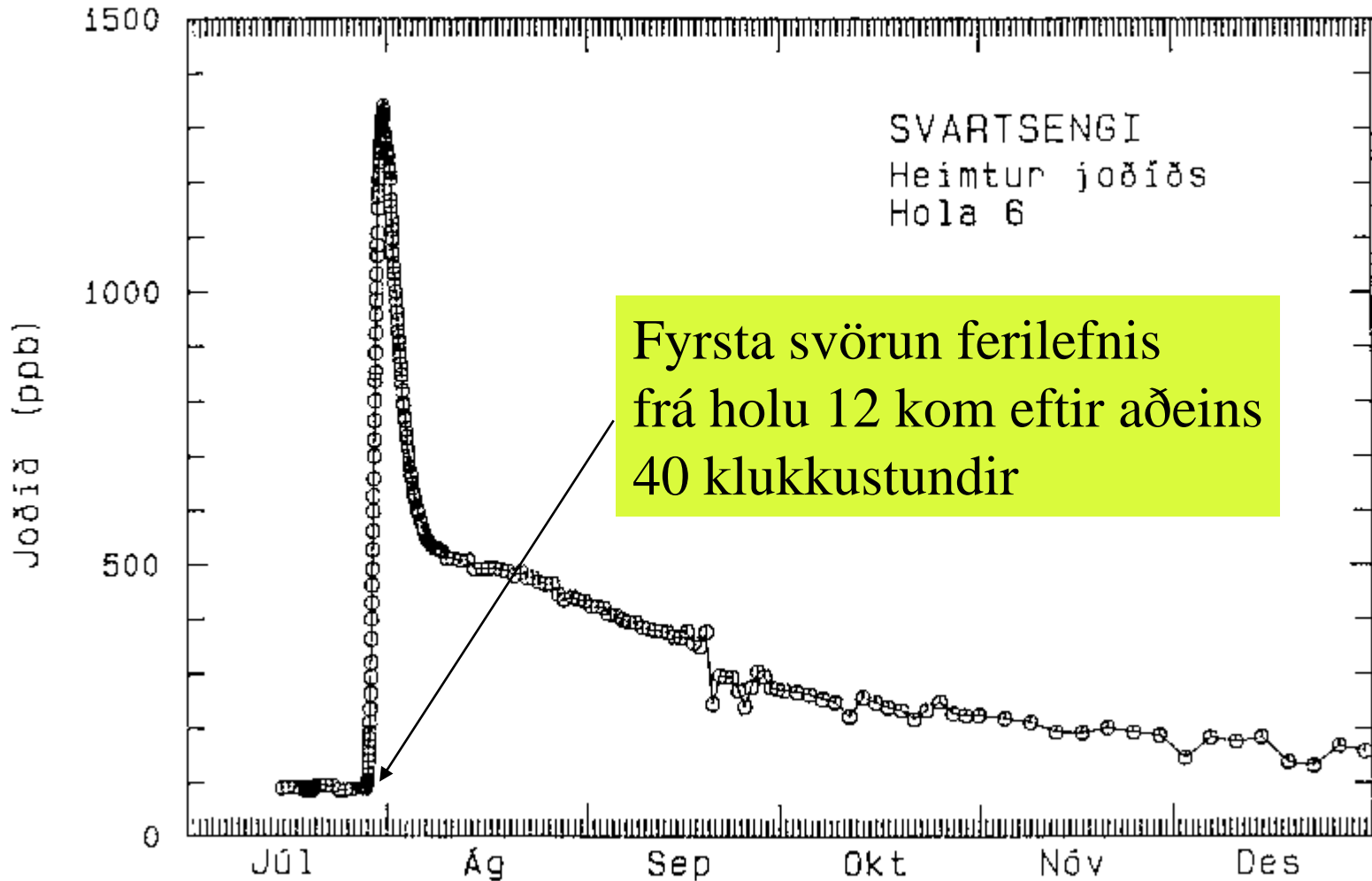
Loftbólumælir til að fylgjast með þrýstingi í holu

Leiðari

Tilv.: Jón Steinar

IS JHD · JEF · 2300 · J08
85.03.0444 T

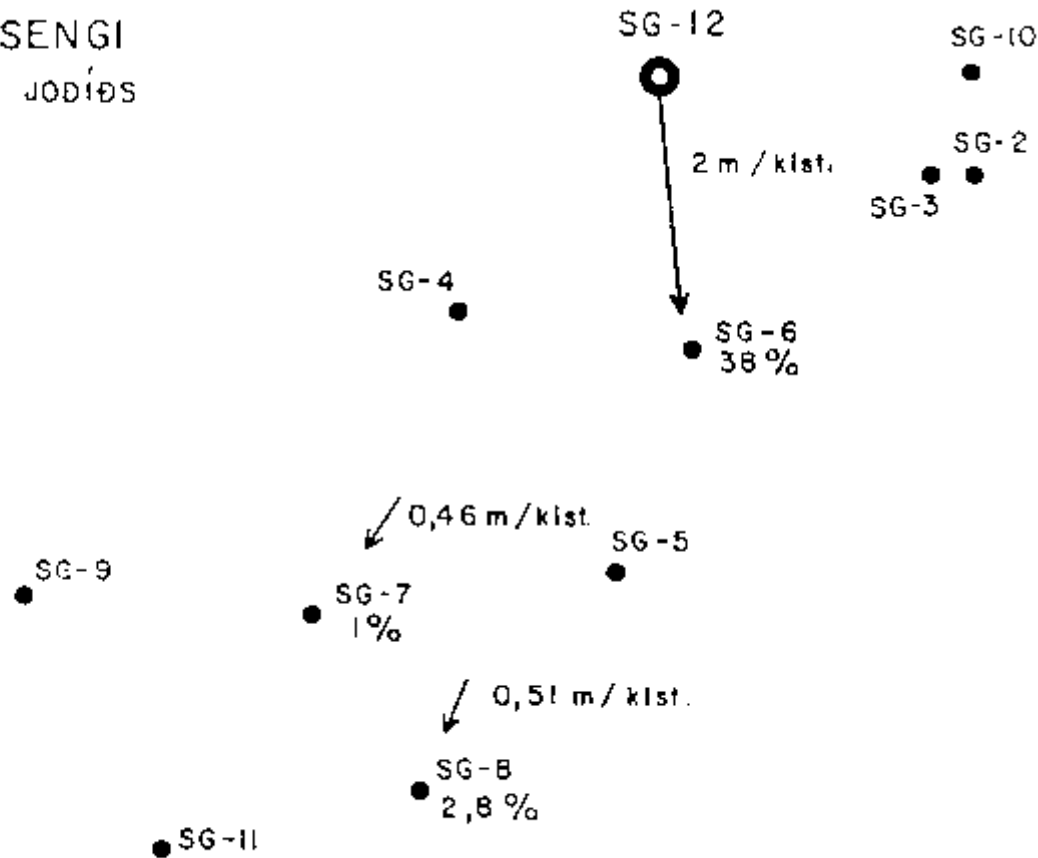
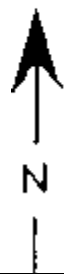

Tilv.: Jón Örn Bjarnason

SVARTSENGI
HEIMTUR JOÐÍÐS

Fyrsta svörun
sýnir vel örara
streymi eftir
norðlægi
sprungustefnu.
“Anísótropía”

Heimtur Joðíðs í ferlunartilraun 1984			
Hola	Fyrsta svörun	Heimtur	Hraði
6	40 klst	38%	2 m/klst
7	1044 klst	1%	0,46 m/klst
8	1140 klst	2,8%	0,51 m/klst

Loft sogast með vatninu Niðurt

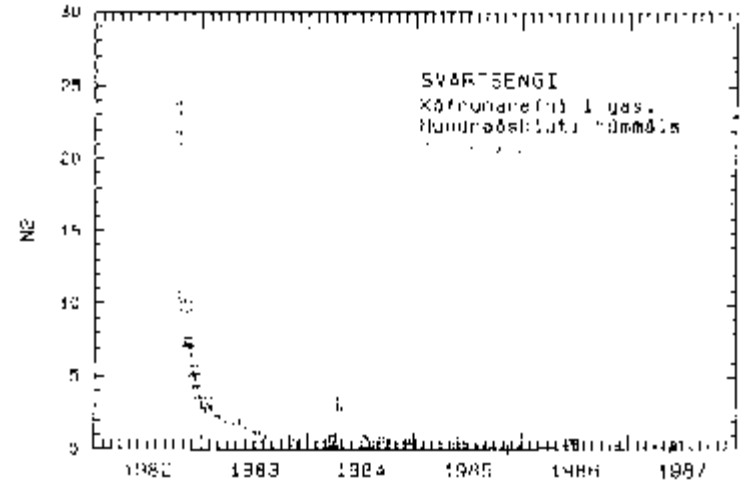
Er dælt var niður í hola 4 árið 1982
sogaði hola með sér andrúmsstofu
toppurinn stóð opinn.

Gasmælingar í nærliggjandi holum
sýndu aukinn köfnunarefnisstyrk (N_2)
sem rakinn er til loftsins.

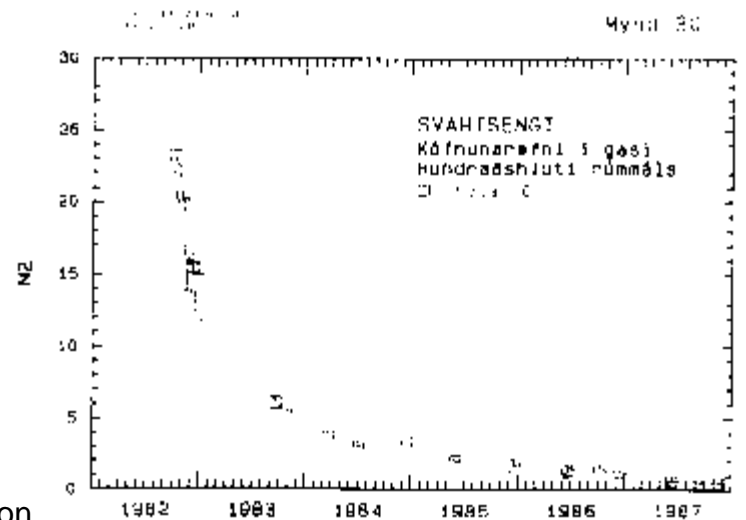
Segja má að þetta hafi verið óvænt,
en skilaði áhugaverðum niðurstöðum
sem ferilprófun m.a. í því að:

- 1) Hola 10, sem er grunn og gufurík,
fékk góðan skammt af gasinu sem
varði í eitt ár.
- 2) Hola 6 sem vinnur úr vatnskerfinu
var að skila gasinu næstu 4 árin.

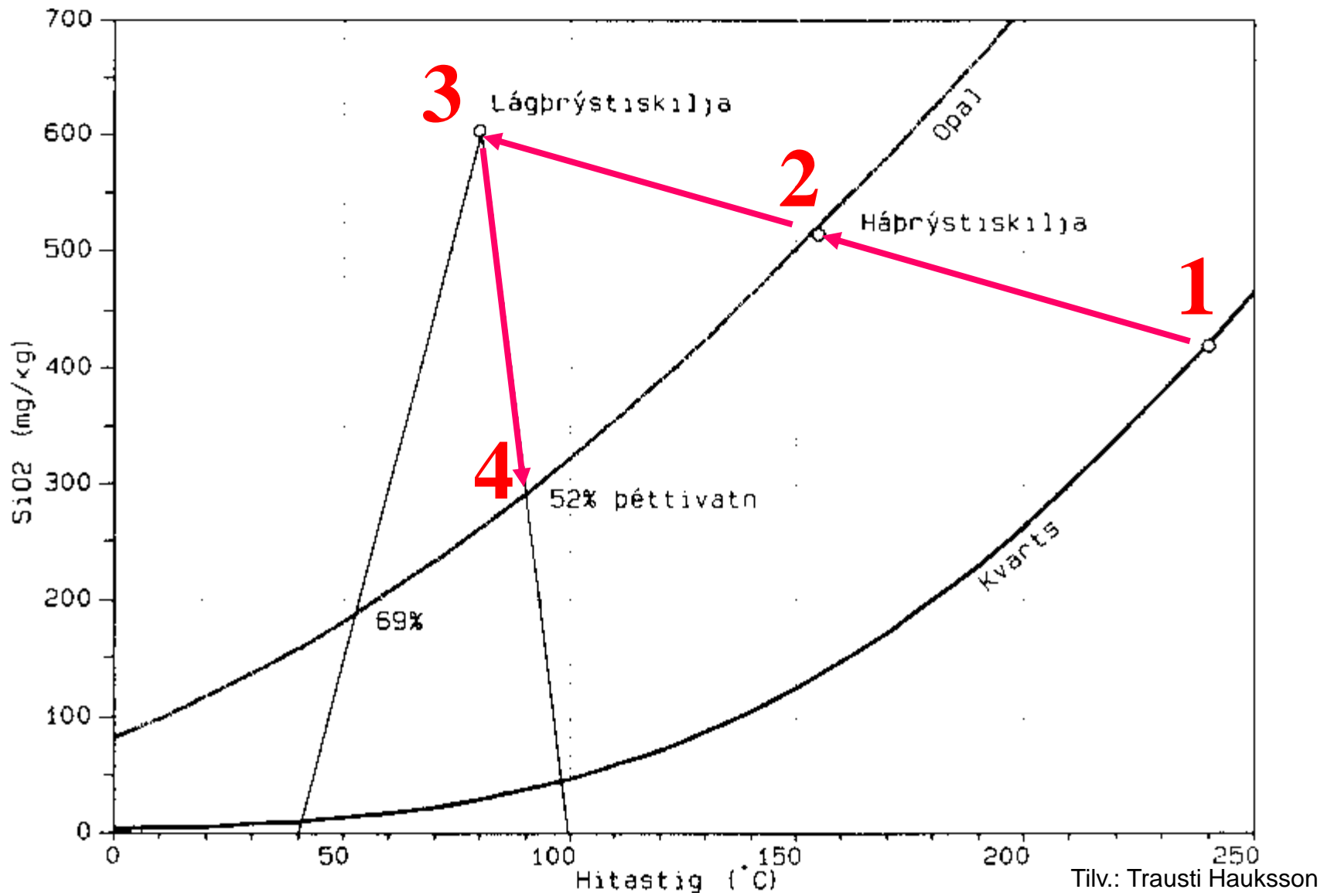
Tilv.: Jón Örn Bjarnason

Mynd 29 Köfnunarefni gas Hóla 10

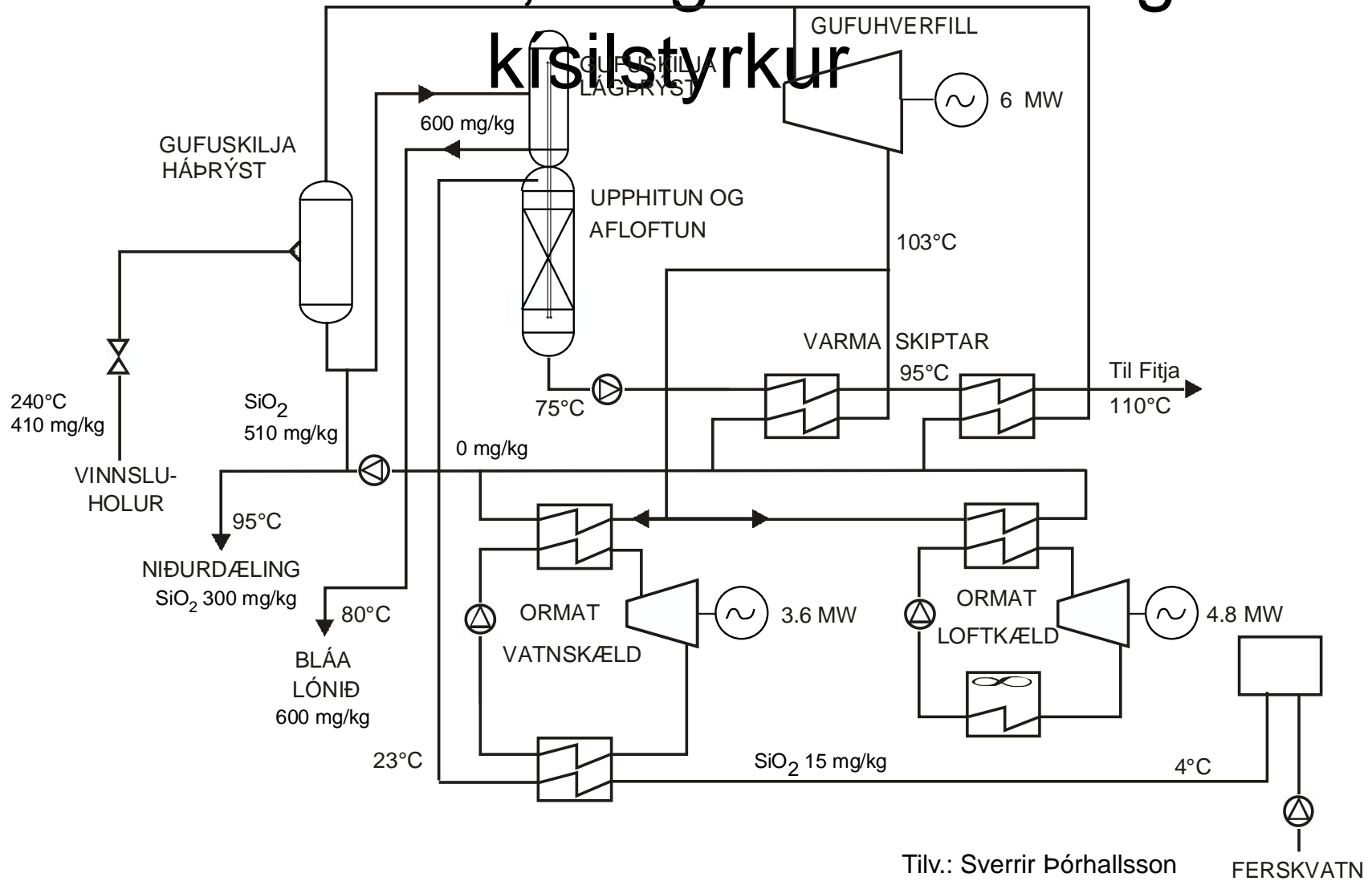

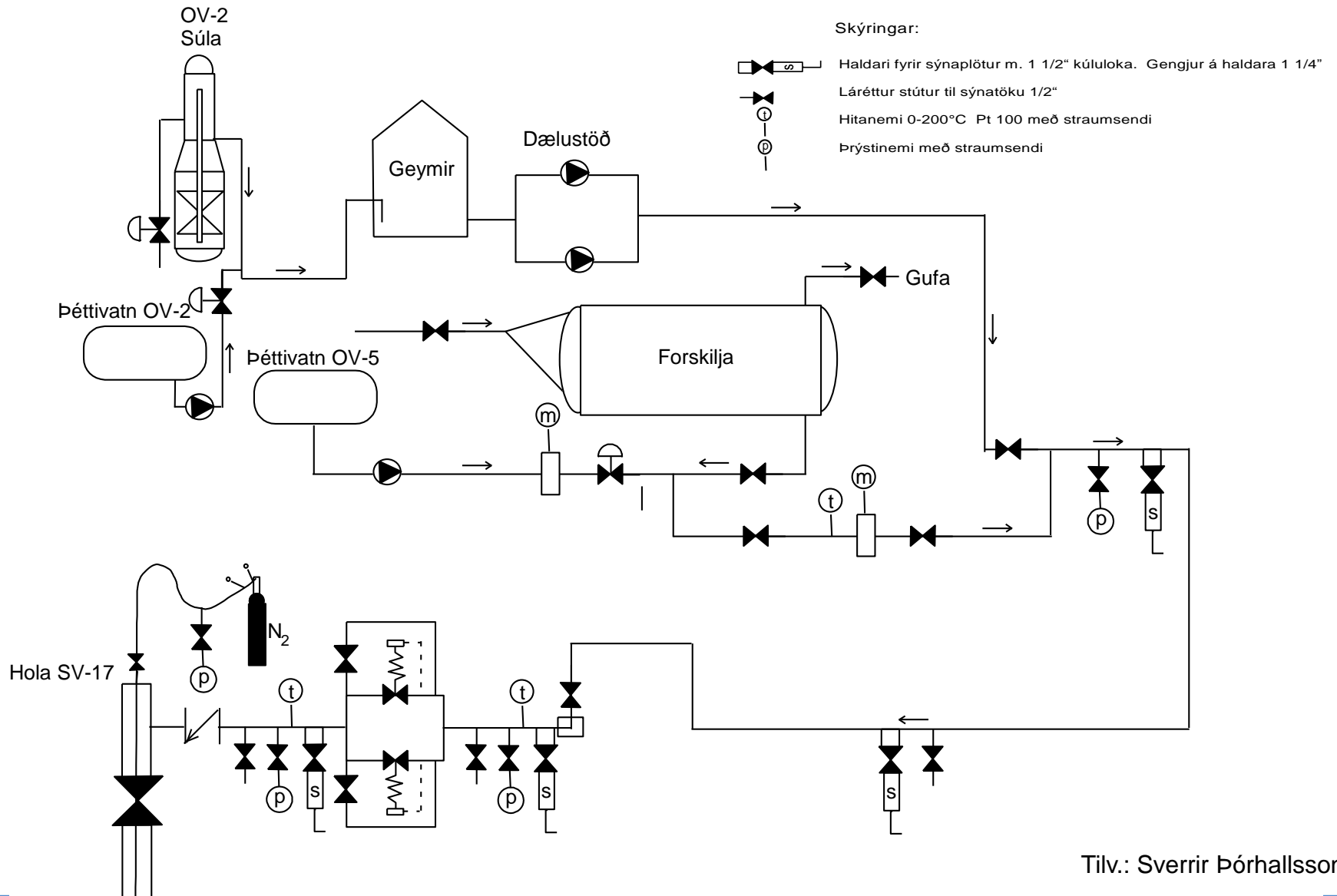
Mynd 30

Tilv.: Trausti Hauksson

Orkuver 2, 3 og 4 flæðirás og kísilstyrkur

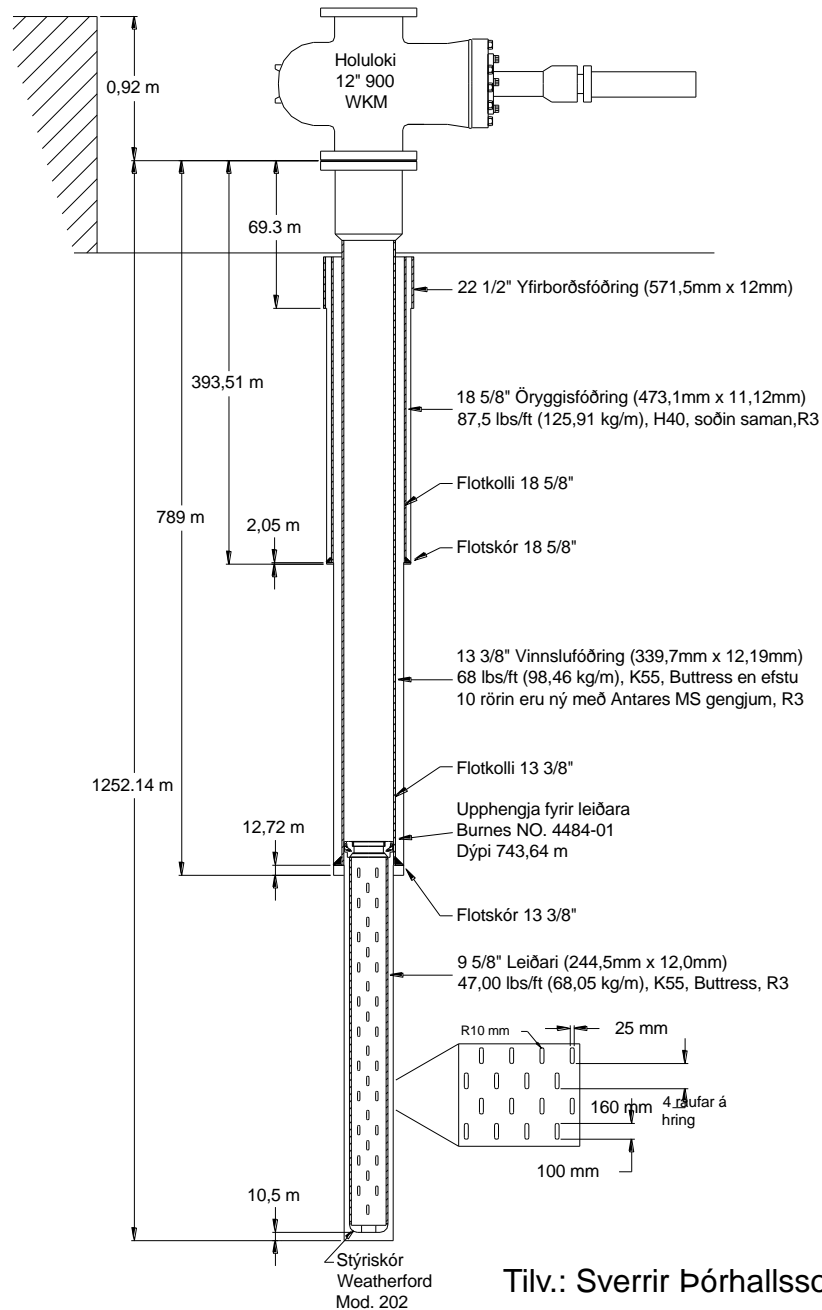

Tilv.: Sverrir Þórhallsson

Hönnun niðurdælingar- holu SV-17

Holan er sömu gerðar
og vinnsluholur í
Svartsengi

Tilv.: Sverrir Þórhallsson

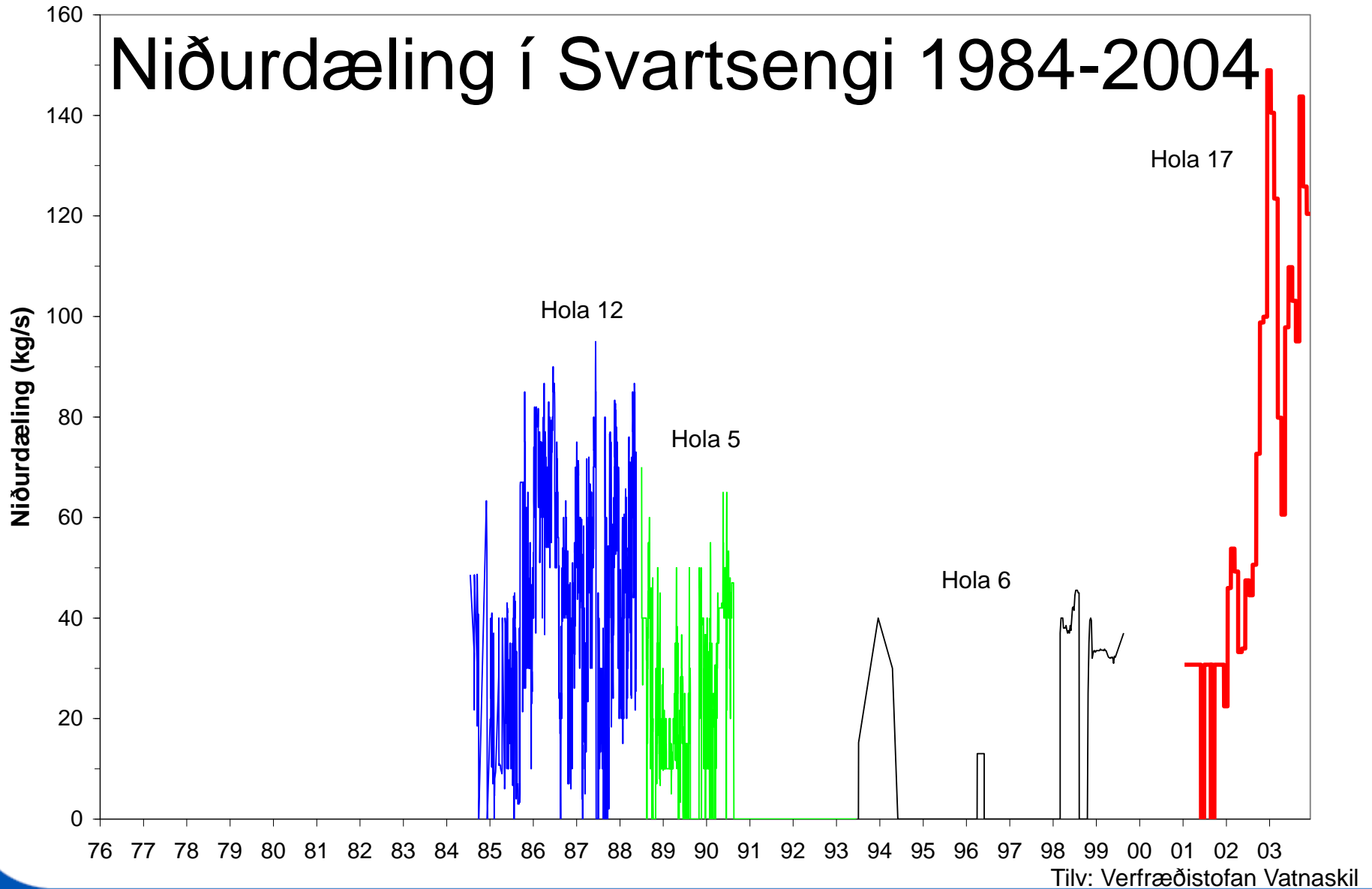
Uthlutflopi 0V/17

Ljósmynd: Magnús Ólafsson

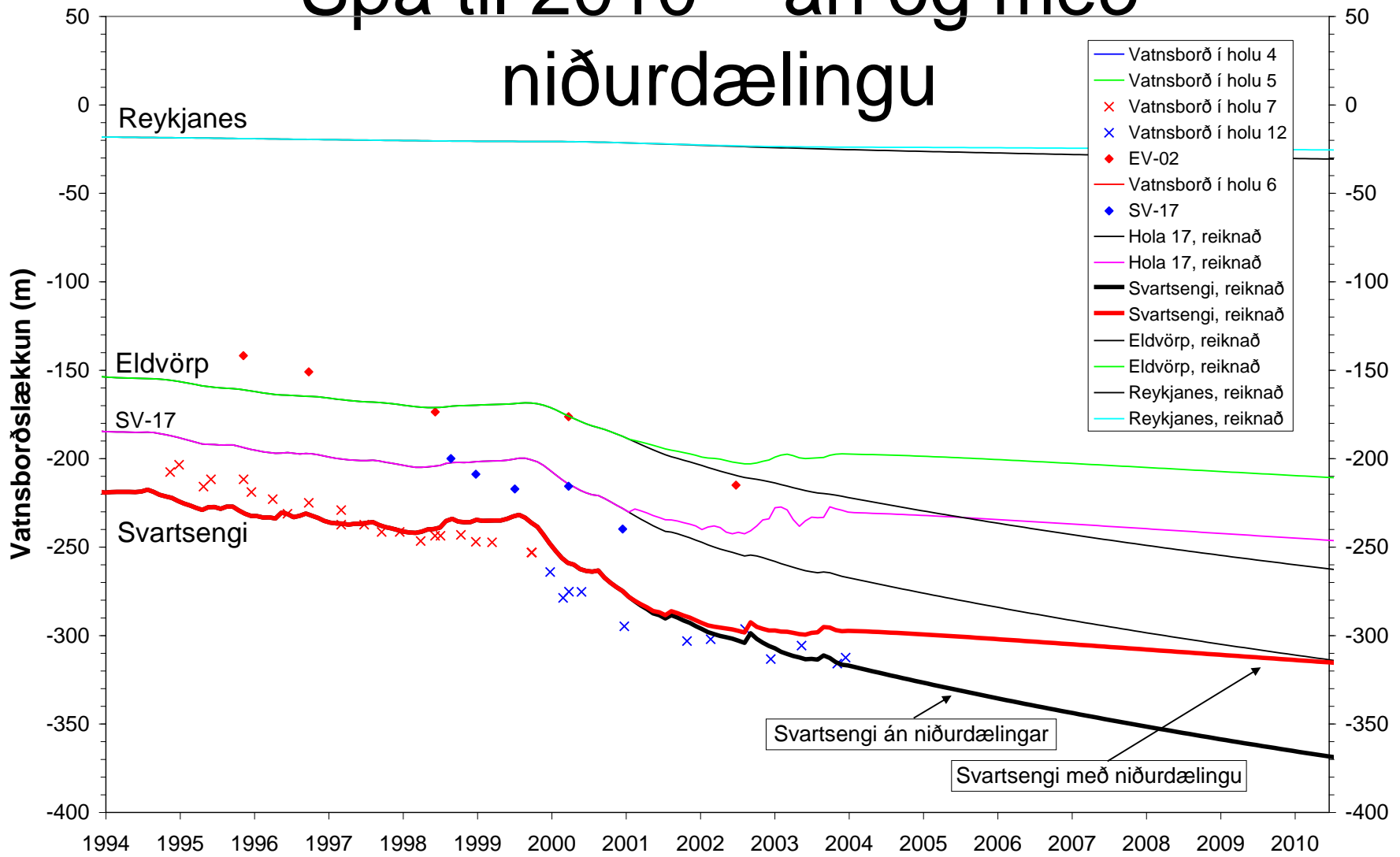
Niðurdæling í Svartsengi 1984-2004

Tilv: Verfræðistofan Vatnaskil

Spá til 2010 – án og með niðurdælingu

Tilv: Verfræðistofan Vatnaskil

Eftirlit með niðurdælingarlöan -

Ljósmyndir: Magnús Ólafsson

Helstu atriði varðandi niðurdælingu

- Samfelld vinnsla hefur staðið í Svartsengi í 29 ár og niðurdæling með nokkrum hléum í 21 ár.
- Tilgangurinn er að viðhalda þrýstingi í svæðinu.
- Nú er dælt niður 130 l/s sem er 30-50% af vinnslunni. Fjarlægð frá vinnslusvæði er 2,5 km.
- Fjölpættar tilraunir hafa verið gerðar á niðurdælingu og á meðhöndlun affallsvatns.
- Kísilútfellingum er haldið í skefjum með þynningu á kísili með þéttivatni (100°C, 300

